

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Lietuvos rinkimai ir JAV spauda

Praėjusį sekmadienį Lietuvos apie du milijonai balsuotojų dalyvavo antrajame Lietuvos Respublikos prezidento rinkimų rate. Prezidentu išrinktas Valdas Adamkus, kuris gavo maždaug dvilykda tūkstančių balsų daugiau, negu jo konkurentas Artūras Paulauskas. Laimėjimas nėra triuškinantis, nes laimėta maždaug 0.5% balsų persvara. Adamkaus rėmėjai — Vakarų Lietuvos, Kauno ir Panevėžio balsuotojai. Rytų Lietuvos balsuotojų dauguma pasisakė už Paulauską. Atrodo, kad antrajame balsavimo rate už Paulauską balsavo tie patys, kurie už jį balsą metė pirmajame rate, o Adamkus subūrė likusių kandidatų rėmėjus. Tai tipiška koalinė demokratinės valstybės aplinka.

Adamkus perima Lietuvos prezidento pareigas be ypatingo balsuotojų mandato vienai ar kitai valstybės krypciai. Gal tai kaip tik palengvins jam eiti prezidento pareigas, kurios Seimu pagrįstoje Lietuvos valdymo sistemoje šiaip ar taip yra daugiau reprezentacinės. Tą pasakius, nereiktų užmiršti, kad simbolinė prezidento veikla kraštui gali būti labai svarbi (prisiminime Vokietijos prezidentą Richard von Weizsacker). Pavyzdžiui, Lietuvos prezidento nusišalimas gali turėti lemiančios reikšmės NATO ir Europos Sąjungos narystės klausimams. Be Vaclav Havel pasisakymų ir jo nuolatinio moralinio spaudimo šiuo metu Lenkijos, Čekijos ir Vengrijos NATO narystė dar tebebuvo miglose. Sveikindami Valdą Adamkų su prezidentinių rinkimų laimėjimu, linkime jam eiti Vaclav Havel pramintu taku įjungiant Lietuvą į Vakarų institucijas. Lietuvai taip pat verta pasinaudoti Čekijos patirtimi trinant sovietizacijos pėdsakus.

Labai įdomu buvo stebėti pasaulinės spaudos reakciją į Lietuvos prezidento rinkimus. Antradienio rytą *USA Today* turėjo padorų aprašymą. *Chicago Tribune* išspausdino itin išsamų straipsnį apie Valdą Adamkų, kurį parašė laikraščio reporteris R.C. Longworth. Straipsnis "Ex-Chicagoan takes unlikely path to helm of Lithuania" pradedama pirmajame laikraščio puslapyje. Tą straipsnį skaity-

damas pradėdi tikėti, kad lietuviai bent Čikagoje yra matomi. Trečiadienio *Chicago Tribune* tą išpūdį tik sustiprino, nes išspausdino vedamąjį "President Valdas Adamkus", kurio pats paskutinis paragrafas štai kaip skamba: "Sveikiname (congratulations) on your election, Valdas Adamkus, and sėkmės (good luck)!"

The New York Times, *Washington Post*, *Washington Times* Lietuvos rinkimų antradienį nematė. *The Wall Street Journal* antradienio laidoje pasaulio žinių apžvalgoje rašo: "Lietuviai išrinko Valdą Adamkų, 72, pensijonierį išėjusį EPA administratoriu, prezidentu. Adamkus per plauką laimėjo sekmadienio balsavime, paimdamas 49.9% balsų, kai 49.3% teko jo konkurentui Artūrai Paulauskui, 44, buvusiam vyriausiam prokurorui. Adamkus ieško geresnių ryšių su Vakarais. (Straipsnis psl. A 15). Aišku, straipsnis ne A 15, bet A 14 puslapyje, bet tokios klaidos yra laikraštinės kasdienybės. Straipsnis parašytas *The Wall Street Journal* reporterio Maskvoje Michael Brzezinski. Jau straipsnio pavadinimas "Lithuania's New Leader, an American, Presents a Problem for U.S.-Russian Ties" iš anksto perspėja, kad čia bus pateikiama rusiška rinkimų interpretacija.

Straipsnio pradžia perduoda stilizuotą rusų baimę: "Those who believe U.S. influence is spreading unchecked will find proof in the tiny Baltic nation of Lithuania, which just elected a U.S. citizen to its highest public office". Lietuvis skaitytojas pasišiausia dėl žodžio "tiny". Europos kontekste Lietuva yra normalaus dydžio valstybė, kaip Olandija, Danija ar Belgija. Vokietija ar Prancūzija nėra norma Europos valstybėms. Antras sakinytis: "Valdas Adamkus, a retired regional head of the U.S. Environmental Protection Agency, won Sunday's presidential election with a wafer-thin margin of 11,000 votes after pledging to use his pull in America to help this tiny nation of 3.7 million escape Moscow's influence".

Ir vėl "tiny". Čia turi būti svarbiausia Lietuvos savybė, jei taip įkyriai kartojama. Tai turė-

Paskutinis Korp! Neo-Lithuania dešimtmetis išseivijoje ir ateitis

EGLĖ JUODVALKĖ

Nors korporacijos 75-ąjį jubiliejų švenčiame iškilmingai, bet savo širdyse jaučiame, kad tai savotiškas atsisveikinimas. Prieš penkerius metus išleistame korporacijos leidinyje parašiau piktoką — o gal realistišką? — straipsnį „Skandus žvilgsnis į korporaciją“.

Jame klausiau: „Kam mulkinti save ir kitus? Buvo šauni organizacija savo laiku ir savo vietoj. Dabar apie ją galima pasakoti savo vaikais — tegul tai būna graži pasaka jaunimui, istorija, praeitis. Gal, Dieve duok, Lietuvoje korporaciją atgaivins tokie pat šaunūs jaunuoliai, kaip tie, kurie ją įsteigė, ir tie, kurie ją atvežė į užsienį, karo audrų išstumti iš tėvynės. Tegul vyresnieji korporantai sulaukia atpildo už garbingai atliktą darbą, tegul baigia savo amžių ramiai ir būna palaidoti su spalvomis ir korporantų palyda. Tegul naujieji korporantai renkasi porą kartų per metus slidinėjimo išvykoms ir gegužinėms. Tegul savo kalbas laužyta lietuvių ar gerai įsisavinta anglų kalba. Tegul korporacija baigia pavirsti nebeatpažįstama savo pačios kariatūra. Čia išseivija. Ji niekam neatsakinga. Jos gyvavimo laikas ribotas. Žodžių, kam sukti galvą. Korporacija išseivijoje arba mirs savo mirtimi, arba baigs išsigimti, o žmonės, kuriems jos likimas svarbus, išmirs. Amen. Aleliuja. [...] Prisi-

* Žodis, tartas Korp! Neo-Lithuania suvažiavime 1997 m. lapkričio 28 d. Hickory Hills, Illinois.

tų reikšti, kad Lietuva nėra svarbi JAV ir Rusijai. Staigmena: pasirodo, kad Lietuvos balsavimai tiesiog ašaka Rusijos gerklėje. Adamkaus išrinkimas straipsnio autoriui (ar už jo stovinčiam ir ausin šnibždančiam rusui diplomatu) JAV neša daugiau problemų, negu gali-mybių, nes vargšai rusai labai jautrus augantį JAV įtaką savo buvusiose dominijose. Iš-eitų, kad Amerika turėtų Rusijos neerzinti ir nebandyti savo įtakos plėsti.

Straipsnyje skaitome, jog nepaisant Adamkaus užtikrinimo, kad jo asmeniniai išgyvenimai neįtakaus Lietuvos politikos Rusijos atžvi "remlius ne-sas per daug ینگas, kad amerikietis imigrantas pakeis buvusį komunistų partijos vadą kaimyninio krašto galvą. Čia straipsnis pasiekia naujas retorines aukštumas: "To be fair, consider how Americans would feel if the U.S. broke apart and

pažinkime, atbukom, išlepom, išmokom būt patriotais tik prie stikluoko".

Bet, negaileidama kritikos, net ir tada, korporacijos nenu-rašiau, siūlydama iš atsikūrusios Lietuvos semtis įkvėpimo ir jėgų ir leisti asmeniniams ryšiams su korporantais tėvynėje paskatinti jaunus išseivijos sen-jorus/senjores, filisterius/filiste-res kuom nors prisidėti prie tė-vų žemės atgimimo.

Tačiau korporacijos veikla toliau silpo. Nors 1988 metais korporacijos vyriausioji valdyba dar suruošė garbės nario, prelato Jono Mačiulio-Maironio minėjimą jo gimimo 125-erių metų sukakties proga. 1988 ir 1990 metais vyko profesinės konfe-rencijos Wisconsin'e, tačiau po Lietuvos atgimimo korporan-tiška veikla išblėso. Pernai ir šiemet veikliausias neolitu-nų padalinys Čikagoje nebesuge-bėjo pakelti nė vieno junjoro ar junjorės. New York'o ir St. Pe-tersburg'o padaliniai kasmet susirenka korporacijos įsteigimo sukaktuvių proga ir šv. Mišiomis bei pietumis restorane prisimena Korp! Neo-Lithuania ir korporantus. Tai ir viskas. Cleveland'o, Detroit'o, Boston'o padaliniai net ir tiek dėmesio nesutelkia. Šarfais, vėliavą, her-bą jie gražino vyriausiajai val-dybai. Tik ji vienintelė dar veikia. Šiais metais veikla beveik išimtinai buvo 75-erių metų su-kaktuvinio renginio ruošimas ir rengimo komisijos posėdžiai. O iš į juos kvietyti 20-30 korpo-rantų pasirodėdavo geriausiu atveju dešimt.

a Russian became president of New Jersey. Of course, New Jersey wasn't forcibly integrated into the Union more than 50 years ago as a result of a secret pact between Stalin and Hitler". Pirmoji paragrafo dalis turi būti citata iš pokalbio su rusu diplomatu, o antroji ko gero pridėta prisiminus "galingą baltų lobby" JAV, kaip senais laikais rašė *The Economist* žurnalas.

Ši straipsnio dalis primena dar taip neseniai praeitin nusi-linkusius laikus, kuriais rusai išsiuntose banded amerikiečiams aiškinti Sovietų Sąjungos aiže-jimo procesą JAV pilietinio karo literatūriniais tropais. Prisime-name, kad Baltijos valstybių ne-priklausomybės atstatymo de-klaracijos buvo lyginamos piet-nių JAV valstybių išstojimui. Iš šio *The Wall Street Journal* straipsnio atrodo, kad Rusijos Užsienio reikalų ministerijos darbuotojams širdys tebeskau-da, kad Baltijos valstybės nebė-ra rusų globoje. Iš šios porink-minės rusų propagandos galima būtų spręsti, kad Lietuvoje irgi turėjo būti rusų įkvėpta šnibž-dėjimo kampanija, kad išrinkus išseiv prezidentu pablogės Lie-tuvos ir Rusijos santykiai. Ta prasme Lietuvos balsuotojai iš-laikė ir nemenką pilietinės drą-sos egzaminą, ir tai yra tikrai maloni staigmena, kuri daug gero žada ateitį.

1988 metų rugsėjo mėnesį neolitu-nų susitikimas su Gražina Poderytė, buvusia Korp! Filiae Lithuanie pir-minke, pergyvenusia Sibiro tremtį. Iš kairės: Antanas Juodvalkis, Mečys Valiukėnas, Eglė Juodvalkė, Jonas Jukūnas, Gražina Žukauskienė, Gražina Poderytė, Juozas Žvynys, Dagmara Jurcienė, Vytautas Poderis, Leokadija Žvynienė, Vanda Mažeikienė

Mes susirinkome garbingos sukakties proga įvertinti nueitą kelią ir pasižiūrėti į ateitį. Ką parodė pastarieji keleri veiklos metai? Ar išseivijoje korporacija įtraukė į savo silpstancius plaučius oro ir atsigavo? Ar šiandien galime pasidžiaugti stiprėjančia veikla? Deja. Korporacijos leidi-nyje filisteris Valentinas Krump-lis ir senjoras Vitas Plioplys ra-gino neolitu-nus keisti veiklos metodus, atsižvelgiant į pasi-keitusias Amerikos lietuvių so-cilogines sąlygas ir į veiks-mingų Amerikos organizacijų veiklą. Pateiktos mintys, konk-recios, dalykiškos, turėjo būti svarstomos tam tikslui sušauk-toje sueigoje. Veikla plaukia iš pasikeitimo mintimis, iš ginčų, iš idėjų. Kiek korporantų išigijo leidingi? Kiek paskaitė straips-nius? Kiek suformulavo atsaky-mus į juose keliamus klausim-us? Kiek tomis mintimis su-keitė pasidalių? Visa tai liko be atgarsio. Kodėl? Todėl, kad vyresnieji filisteriai pavargo, o jaunesni išsisklaidė, nesidomi.

Bet nuo 1990 metų kovo 11-osios dienos padėtis Lietu-voje keičiasi. Korporacija Neo-Lithuania, kaip feniksas iš pe-lenų, prisikėlė Kaune. Prisikėlė gal ne tiek tautiškai, kiek savi-tarpio pagalbos pagrindu. Tai suprantama. Ir Lietuva prisi-kėlė kitokia. Kitaip ir būti ne-galėjo. Tačiau jos kryptį lems tas, dabar studijuojantis jauni-mas, kuris stoja į korporacijos gretas, jaunimas, neišgyvenęs tautos atgimimo laikotarpio ir neturėjęs sąlygų perimti to meto nuotaikas, idealus, princi-pus. Tuomet Lietuva nebuvo išimtis, nors iš Europos ir Rytus besiskverbiančios nuotaikos ją palietė šiek tiek vėliau. Ji buvo viena iš daugelio šalių, supratu-sių savo tautų unikalumą ir skirtingumą. „Mes esame kito-kie ir galime — ne, turime — tuo didžiutis“.

Šiandien pasaulio tautos ieško to, kas visus jungia, ir tuo džiaugiasi. Ano laikotarpio spi-ritus movens buvo savo tautos ypatingumo supratimas. Dabar pasaulio savokai išreikšti varto-

jami žodžiai „globalinis kai-mas“. Tai masinių komunikaci-jos priemonių ir kompiuterių padarinys. Tolumų nebėra. Vis-kas įmanoma. Lietuvą ir Ame-riką šimtmečio pradžioje skyrė vandenynas, ilga ir sunki ke-lionė laivu. Dabar jas teskiria plona vėlelė ir ekranas.

Dabartiniai Lietuvos stude-n-tai išaugo dar sovietiniais lai-kais. Daugumą jų auklėjo ateiz-mo dvasia, lydyjo veidmainia-vimas, korupcija, kyšininkavi-mas. Jų mokslo, auklėjimo ir gyvenimo sąlygų tikslas buvo ne išugdyti taurią, dorą asme-nybę, bet „homo sovieticus“, be dvasinės ar tautinės atramos. Ruošiasi gyvenimui ne *Pro pa-tria*, o pagal principą „viskas įmanoma, jei žinai, kam ir kiek patepti“. Visa tai jie išmoko dar mazi, o dabartinėje, demokra-tinėje, nepriklausomoje Lietu-voje dabar viešai daroma tai, kas anksčiau vyko prie uždarų durų, tik prisidėjo ekonominis nepriteklis, nusikaltimai ir mafijos siautėjimas.

Nei šiandieninis pasaulis, nei didžiulis gyvenimo greitis, nei buitinės bei socialinės sąlygos Lietuvoje neskatina jaunuolio ar jaunuolės keistis. Išseivijoje užaugusio jaunimo padėtis šiek tiek kitokia, nes jis brendė ki-toje — ne Amerikos — terpėje. Kiek jis pasisavino iš savo tėvų perduodamų vertybių ir prin-cipų, priklausė nuo jo paties. Bet jaunuoliai ir jaunuolės tu-rėjo galimybę išaugti dorais žmonėmis. Kiek iš jų ja pasi-naudojo, nedrįsčiau spręsti. Toli gražu ne visi. Esu tikra, kad, jei pasiknistume kiekvieno čia užaugusio gyvenimuose, pasi-šausių plaukai, pamacius, ko palietė šiek tiek vėliau. Ji buvo viena iš daugelio šalių, supratu-sių savo tautų unikalumą ir skirtingumą. „Mes esame kito-kie ir galime — ne, turime — tuo didžiutis“.

pelningesnės karjeros, geresnio — tai yra, lengvesnio — gyveni-mo? Mes galim tai apgailestau-ti, bet to nepakeisime.

O gal? Gal verta mėginti? Gal bandymas paveikti upės tėkmę nėra bevertis? Gal Maironis kly-do, tvirtindamas, kad „nebeuž-tvenksi upės bėgimo“?

Mūsų dabartinė paskirtis, kiek tai lemia korporaciją Lie-tuvoje, yra, mano manymu, dvi-lypė. Išseivijos korporantai, o mes visi esame tokie, ar butu-me tarpukario Lietuvoje, Vokie-tijoje ar Amerikoje gimę, turėtų megzti ir stiprinti asmeninius ryšius su Lietuvos korporan-tais. Galbūt tai neatgaivins to-kios korporacijos, kokia egzista-vo 1922-aisiais metais. Gal ne-atsiras nė vieno Valentino Gus-tainio. Paprastai istorija nesi-kartoja, o jei ir kartojasi, tai tik pačiais bendriausiais bruožais. Juk ir čionai iš mūsų gilšių toks ažuolas neišaugo. O vis dėlto kiekvienam iš mūsų tautiš-kumas kažką reikią, jie tiek laiko ir pastangų skyrėme lietu-vybės išlaikymui. Mes šiandien čia renkames, o ne pas ameri-kiečius.

Mums stengiantis kažką per-duoti korporantams Lietuvoje gal šūkis *Pro patria* įgytų kokią nors reikšmę. O jei ir ne, nieko tokio. Gal tik suartėjume su as-menimis, su žmonėmis. Ir tai būtų gerai. Galų gale, juk ne vien duoti norime, bet ir imti, stiprinti savo ryšius su Lietuva. Pagaliau, grynai savanaudiš-kai, galėtume savo studijuojanti jaunimą siųsti į Lietuvą susi-naudojo, nedrįsčiau spręsti. Toli gražu ne visi. Esu tikra, kad, jei pasiknistume kiekvieno čia užaugusio gyvenimuose, pasi-šausių plaukai, pamacius, ko palietė šiek tiek vėliau. Ji buvo viena iš daugelio šalių, supratu-sių savo tautų unikalumą ir skirtingumą. „Mes esame kito-kie ir galime — ne, turime — tuo didžiutis“.

Šiame numeryje:

Prezidento rinkimai • Korp! Neo-Lithuania 75-asis jubiliejus • Dešimtas mokslo ir kūrybos simpoziumas • Dalios Staniškienės knyga • Dalios Staniškienės eilėraščiai • Gėlių puokščių prasmės • „Karalių raštų“ paroda • Iš Mažvydo sukakties šventės Philadel-phioje

Sukaktuvinis Mokslo ir kūrybos simpoziumas — jau istorija

JUOZAS KONČIUS

(Tęsinsys iš praėjusio šeštadienio)

Šeštadienis, (11.29.) Politiniai mokslai — politika Lietuvoje prezidentinių rinkimų išvakarėse. Šioms svarstyboms vadovavo profesorius Julius Šmulkštys. Besidominčių politika netrūko, prisirinko pilnutėlė mažoji salė.

Dr. Kęstutis Girnius Laisvosios Europos radijo lietuvių skyriaus vedėjas, kelių knygų autorius, populiarius radijo komentatorius, analizavo prezidentinių kandidatų populiarumą ir to priežastis. Jis taip pat bandė aptarti prezidentinių kandidatų laimėjimo variantų galimybes. Jo komentarai susilaukė gan plataus klausytojų dėmesio.

Profesorius Tomas Remeikis gilinosi į balsuotojų ideologinį pasiskirstymą ir kiek tai nulemia kandidato populiarumą. Jis bandė taip pat nustatyti, ką šiame rinkiminiame procese reiškia "kairė", "dešinė" ar "centras" ir kiek šis politinis susiskirstymas yra tikslus. Kokį vaidmenį turi religija kandidato populiarumui bei balsuotojų apsisprendimui prezidentiniuose rinkimuose; kiek kuriame politiniame sparne save identifikuoja tikintieji.

Jonas Pabedinskas, tarptautinės prekybos specialistas bei spaudos bendradarbis tarptutinės ekonomikos klausimais, bandė surasti paraleles bei politinius susikryžiuojimus tarp lietuvių krikščionių demokratų ir Tėvynės sąjungos — konservatorių. KD koalicija su konservatoriais pirmuosius labiau nuolūni, negu sustiprino. Koalicioniai nutarimai daugiau veikia miestuose, negu provincijoje. Nusiskundžiama, kad tarp konservatorių yra jaučiamas KD ignoravimas, trūksta abiejų grupių veiklą koordinuojančios rankos.

Po pranešimų vyko gyvos diskusijos. Buvo daug paklausimų, kuriuos prelegentai, kiekvienas pagal savo sritį, atsakinėjo.

Plenarinė sesija — "Rezistencija 1940-1942". Šios sesijos vadovas Pilypas Narutis pristatė teisininką Mykolą Naujo-kaitį, kuris buvo aktyviai įsijungęs į Vilniaus LAF centro organizavimą. Su slapta misija 1941 metų žiemą jis buvo pasiųstas į Berlyną susitikti su pulkininko Kazio Skirpos LAF štabu. Atlikęs misiją, jis bandė grįžti su žiniomis atgal, bet buvo pasienio sargybinių pastebėtas, sušaukė, buvo sunkiai sužeistas, pateko į NKVD rankas; Tauragės ligoninėje bu-

Dešimtojo mokslo ir kūrybos simpoziumo mokslinės programos vadovas dr. Vytautas Narutis.

Zigmo Degučio nuotrauka

vo šiek tiek apgydytas, paskui patalpintas Kauno kalėjime. Karui prasidėjus, iš kalėjimo buvo išlaisvintas.

Dr. Kazys Ambrozaitis, sukilimo metu tvarkė ginkluotę, veiksmų ir reikšmingų objektų, laike sukilimo, apsaugą. Jis taip pat nušvietė sukilimo organizavimą Kaune bei studijuojančio jaunimo įsijungimą į rezistenciją ir jų sudėtas aukas ant laisvės aukuro.

Stasė Petersonienė perskaitė, dėl sveikatos nepajėgusio gyvu žodžiu paliudyti, Juozo Mėtos pranešimą apie įvykius Žemaitijoje. Tą įvykių tiesą Stasė Petersonienė irgi paliudijo, kaip buvusi aktyvi rezistencijos Žemaitijoje dalyvė. Paaškę, jog ji buvusi ta iniciatorė suorganizavusi Lietuvos Himno giedojimą komunistinės valdžios sušaukime mokytojų suvažiavime Kaune 1940 metų vasarą.

Maskvos ir Berlyno buvo bendra konspiracija prieš Lietuvą, kainavusią kraštui didelę dalį šalies gyventojų. Tai buvo jų sutartas genocidas prieš Lietuvą. Abu priešai norėjo suvirškinti Lietuvą, bet nepajėgė. "LAF ruoštas sukilimas paliudijo tautos norą gyventi", baigdamas šią sesiją taip susumavo rezistenciją Pilypas Narutis.

Plenarinė sesija — Marija Gimbutienė. Šią sesiją pravedė Lituaniškos ir studijų centro Čikagoje direktorius profesorius Jonas Rackauskas. Apie archeologės profesorės Marijos Gimbutienės gyvenimą Lietuvoje, studijų metus Tuebingen'e Vokietijoje ir didžiausią gyvenimo dalį praleistą Amerikoje, kalbėjo Joan Maler, redagavusi ne vieną Marijos Gimbutienės knygą. Šiuo metu ji redaguoja į anglų kalbą išverstą archeologės rankraštį *Prehistory of Lithuania*. Savo pranešimą prelegentė pristatė skaidrėmis, kuriose buvo įrašytas ilgas ir produktyvus archeologės kelias.

Šeštadienio vakare, Lexington House, Hickory Hills priemiestyje, įvyko iškilmingas MKS pokylis. Pokylį pradėjo komiteto pirmininkė Irena Kerelienė. Pasveikinusi rengėjų var-dus svečius, ji pakvietė Lietuvos Respublikos ambasadorių JAV Stasį Sakalauską ir paprašė jį pasidalinti savo pirmaisiais išpuoliais ir rūpestiais Washington'e. Ambasadorius padėkojo pokylio rengėjoms už šią iškilmingą puotą. Trumpame žodyje jis nušvietė dabartinę Lietuvos padėtį, pažymėdamas, jog mes turime daryti viską, kad okupacija nepasikartotų. Pabrėžė Amerikos lietuvių įnašą kovojant už Lietuvos laisvę okupacijų metais ir visokeriopą paramą dabar. Taip pat ambasadorius trumpai paminėjo savo darbus ir veiklos prioritetus Washington'e.

Invokaciją prieš valgant sukalbėjo kun. Vaičiūnas iš Kauno. Profesorius Kazimieras Pyragas ir architektas Albertas Kerelis pakvietė svečius pakelti šampano taures už sėkmingą simpoziumą.

Sekmadienis (11.30). 10 valandą rytą vyko pamaldos evangelikų liuteronų Tėviškės parapijoje, o 10:30 v.r. Švč. Mergelės Marijos Gimimo katalikų bažnyčioje. Šventas Mišias aukojo vyskupas Paulius Baltakis ir parapijos klebonas kun. Michael Jakaitis. Pamaldose su vėliavomis dalyvavo šauliai, o joms vadovavo Juozas Polikaitis, jis taip pat giedojo tiki-

čiųjų maldas. Mišių skaitymus perteikė Marius Polikaitis. Aukąs nešė ministras Zigmas Zinkevičius, MKS pirmininkas Albertas Kerelis, programos pirmininkas dr. Vytautas Narutis ir organizacinio komiteto pirmininkas Bronius Juodelis. Mišių metu buvo pašventinta MKS žvakė, ji degė ant altoriaus.

Per Mišias giedojo parapijos choras, vadovaujamas muziko Antano Lino, o vargonais grojo Ričardas Sokas. Stiprus parapijos choras pagiedojo Mišių pradžiai Naujajai "Dievas mūsų prieglauda". Kitos giesmės buvo Sasnausko "Apsaugok, Aukščiausias", Gaidelio "O didis, Dieve", Gangl "Exultate Dominum", Gounod "Garbė Viešpačiui", Ramsy "Palaiminimo giesmė", solistas Vaclovas Momkus pagiedojo Šopagos "Viešpatie, mes Tau dėkojam". Mišių pabaigoje choras pagiedojo Dambausko "Maldą už tėvynę", o po Mišių choras ir visi žmonės pamaldas užbaigė Lietuvos himnu. Graži, naujai išdekoruota Švč. Mergelės Marijos Gimimo parapijos bažnyčia buvo pilna parapijiečių, svečių iš toliau ir Lietuvos. Parapijos choras ir solistas giedojo didingai, širdis kėlė maldai į Aukščiausią, kad laimingų brolių tėvynėje, šeimoms ir mūsų bendruomenė.

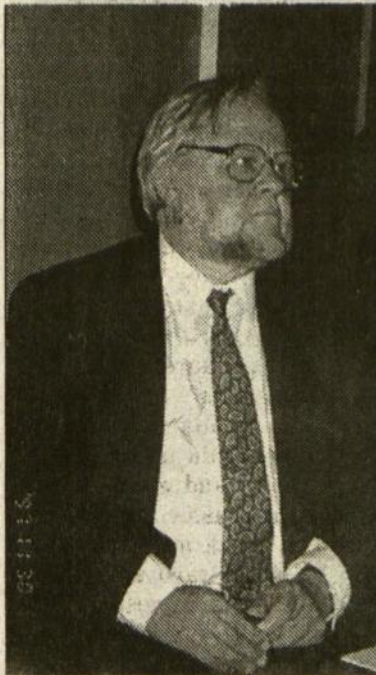
Po pamaldų Jaunimo centre, prie Laisvės paminklo, dalyvaujant su vėliavomis šauliams, buvo pagerbti žuvusieji už Lietuvos laisvę. Pagerbimui vadovavo Pilypas Narutis. LAF štabo narys Mykolas Naujokaitis uždegė aukuro ugnį, o dr. Kazys Ambrozaitis ir Stasė Petersonienė padėjo prie paminklo vainiką. Pagrindinį žodį tarė dr. Adolfas Damušis. Žuvusių už laisvę pagerbimas buvo baigtas Lietuvos himnu.

Toliau užbaigiamieji X MKS darbai tęsėsi didžiojoje Jaunimo centro salėje. Lietuvos švietimo ir mokslo reformos sesijai vadovavo LR Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas Žibartas Jackūnas. Pranešimą apie Lietuvos mokyklų sistemą padarė Lietuvos švietimo ir mokslo viceministras Jonas Puodžius. Jis pateikė išsamią mokyklų sistemos kaitos apžvalgą per pastaruosius šešerius metus. Mokyklų sistemos analizę parodė daug pozityvių švietimo sistemos duomenų. Pokyčiai vykdė, juos reikia tęsti ir toliau.

Žibartas Jackūnas savo pranešime kalbėjo apie aukštųjų mokyklų Lietuvoje augimą, naujų programų, pritaikytų šių dienų gyvenimui, didėjimą bei

Lietuvos Muzikos akademijos rektorius profesorius Juozas Antanavičius

Profesorius Algirdas Avižienis

JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos pirmininkė Regina Narušienė

Seimo švietimo komisijos pirmininkas dr. Žibartas Jackūnas

Sesijos "Rezistencija 1940 - 1942" vadovas Pilypas Narutis

MKS tarybos pirmininkas Albertas Kerelis

Zigmo Degučio nuotrauka

didėsi vidurinės mokyklas baigusiu mokslėvių dėmesį mokslui. Lietuvos aukštoji mokykla keičia ir savo struktūrą pagal Vakarų mokyklų sistemą, ypač Amerikos aukštųjų mokyklų pavyzdį — įvedamos panašios mokslo pakopos ir laipsniai: ketveri metai pagrindinėms studijoms — bakalauro laipsniui, dveji metai magistratūrai, o po to galima toliau plėtoti mokslo horizontus doktoratui. Auga užsienio kalbų reikšmė ir reikalavimai. Auga ir studentų skaičius, kurie specializuojasi ar stažuojasi užsienio aukštosiose mokyklose.

Dr. Vigintas Gontis, Lietuvos mokslininkų sąjungos instituto direktorius, kalbėjo tema "Svarbiausios Lietuvos mokslininkų veiklos kryptys". Jis peržvelgė lietuvių mokslininkų veiklą ir su kokiais sunkumais ji susidūrė praeityje. Sunkumų veiklai artimai rišasi ir su Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimu Kaune 1989 metais. Šiame Vytauto Didžiojo universitetui sukanka 75 metai.

tis, kad jie bent iš dalies bus įgyvendinti.

Profesorius Juozas Antanavičius, Lietuvos Muzikos akademijos rektorius, pristatė kitą kalbėtoją — profesorių Leoną Kadziulį, Lietuvos Mokslo tarybos pirmininką. Jis kalbėjo tema: "Lietuvos Mokslo taryba — demokratiška mokslo ir studijų savivaldos institucija". Savo pranešime profesorius Kadziulis kalbėjo apie Mokslo tarybos sudėtį, valdomos nuostatus ir užduotis valstybiniui bei tarptautiniui mastui. Susiduriama jų veikloje ir su sunkumais, bet ši organizacija stiprina savo veiklą, jos reikšmė ir darbai plėtojami ir ateityje.

Uždaramajam posėdžiui vadovauti buvo pakviestas profesorius dr. Algirdas Avižienis, kuris vadovavo dar pirmajam MK simpoziumui 1969 metais Čikagoje, toje pačioje Jaunimo centro salėje, o jo akademinė veikla artimai rišasi ir su Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimu Kaune 1989 metais. Šiame Vytauto Didžiojo universitetui sukanka 75 metai.

Apie šią sukaktį ir kalbėjo profesorius Avižienis. Jis peržvelgė VDU nueitą kelią per nepriklausomos Lietuvos gyvenimą: pasiekimus, studentų veiklą, korporacijas, sąjūdžius, įsijungimą į rezistencinę veiklą bei aukas okupacijų metais. Jis taip pat paminėjo VDU atstatymo eigą 1989 metais, o taip pat ir Amerikos lietuvių mokslininkų įnašą į šį universitetą.

Vytauto Didžiojo universiteto dabartinis rektorius Vytautas Kaminskas supažindino klausytojus su universiteto struktūra, o taip pat ekrane parodė chronologinę universiteto vystymosi raidą. Jis nurodė šiandieninio universiteto sudėties statistiką, teikiamas mokslo laipsnius, kurių tarpe yra ir garbės daktaro laipsnis. Į sceną buvo pakviesti simpoziume dalyvavę Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktarai: ministras profesorius Zigmas Zinkevičius, profesorius Adolfas Damušis, ir dr. Antanas Razma. Buvo parodyta ir trumpa universiteto gyvenimą apimanti vaizdajuostė. Rektorių Vytautas Kaminskas įteikė jubiliejinius VDU medalius šiems garbės daktarams, MKS organizatoriams Albertui Kereliui, Broniui Juodeliui, dr. Vytautui Naručiai ir prof. Romui Kašubai, dr. Jolitai Narutienei, vyskupui Pauliui Baltakiui.

Simpoziumo uždarymas. Simpoziumo uždarymo programai vadovavo Programos pirmininkas dr. Vytautas Narutis. Į sceną prie garbės stalo jis pakvietė vyskupą Paulių Baltakį, vyskupą Hansą Dumpį, ambasadorių Stasį Sakalauską, Lietuvos konsulą Vaclovą Kleizą, Lietuvos švietimo ir mokslo ministrą Zigimą Zinkevičių, švietimo, mokslo ir kultūros komiteto Seime tarybos pirmininką Žibartą Jackūną, Lietuvos Mokslo tarybos pirmininką Leoną Kadziulį, Lietuvos Muzikos akademijos rektorių Juozą Antanavičių, Vytauto Didžiojo universiteto rektorių Vytautą Kaminską, Kauno Technologinio universiteto rektorių Kę-

(Nukelta į 4 psl.)

Stasei Petersonienei Lietuvos ambasadorius JAV Stasys Sakalauskas įteikia apdovanojimą. Zigmo Degučio nuotrauka

Padėkos dienos vaišėse dalis simpoziumo rengėjų su Lietuvos švietimo ir mokslo ministru Zigimu Zinkevičium: (iš kairės) Aldona Šmulkštienė, Bronius Juodelis, prof. Zinkevičius, Irena Kerelienė, Birutė Jasaitienė ir dr. Šmulkštys.

Zigmo Degučio nuotrauka

Dalios Staniškienės poezijos knyga Cleveland'e pasitinkant

VACYS ROCIŪNAS

Lapkričio 9 dieną Cleveland'o Ateities klubas pakvietė visus į Dalios Staniškienės poezijos knygos *Einu namo* suktuves Dievo Motinos parapijos sveitėnėn. Kvietimą išgirdo ne tik poezijos mylėtojai, bet ir gausūs klivlandiečiai.

Violeta Žilionytė-Leger, Giedros korporacijos pirmininkė, Cleveland'o ateitininkų vardu sveikino Dalią, dėkojo už jos poezijos knygą, kurią išleido Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapija. Violeta stilingu žodžiu supažindino klausytojus su šios gražios poezijos popietės kaltininke — Dalia, jos — žmogaus ir kūrėjos nueitu keliu.

„Eiles rašyti pradėjau dar gimnazijos suole“ — prisimena Dalia. Gal vienas iš pagrindinių paskatinių atkreipti didesnį dėmesį į kitokią rašymo formą — į eilėraščių buvęs eilėmis parašytas gautas laiškas dar Augsburg'o, Vokietijoje pabėgėlių stovykloje iš jos tėvelio, kai jis, sugrįžęs iš Sibiro, jau nebe-rado savo šeimos.

Stovyklos dienos, emigracija Amerikon, kur Cleveland'o Notre Dame kolegijoje gavo bakalaurą iš anglų kalbos ir sociologijos, darbas socialinių reikalų srityje, šeimos rūpesčiai dominavo Dalios kūrimosi dienas svetiname Amerikos krašte. Lietuviškieji išėjimo reikalai Daliai visada buvo arti širdies. Savo talentinga plunksna ir gražia diktacija ateina talpon „Tėvynės garsų“ radijo transliacijoms, ruošiant vaikų ir progines programas. Ateitininkams priklauso nuo gimnazijos laikų. Ją matome valdybose, komisijose, stovyklose, prelegente Ateitininkų Federacijos kongrese Cleveland'e, 1994 metais Vilniuje ateitininkų simpoziume kalbėjo tema „Pasaulietis liudija Kristų“.

Dalia ir jos vyras Džiugas — dažni lietuvių telkinio Cleveland'e savanoriai. Ir dabar, kai po keliolikos darbo metų Andrius Mackevičius pasitraukė iš spaudos kiosko-knygyno vedėjo pareigų, abu Staniškiai šią gan sunkią, bet taip reikalingą naš-tą, nors gyvendami atokiau nuo parapijos, užsikrovė ant savo pečių. Šis knygynas, veikas kiekvieną sekmadienį parapijos sveitainėje, yra vienintelė vieta, kur galima įsigyti lietuviškų leidinių bei spaudos.

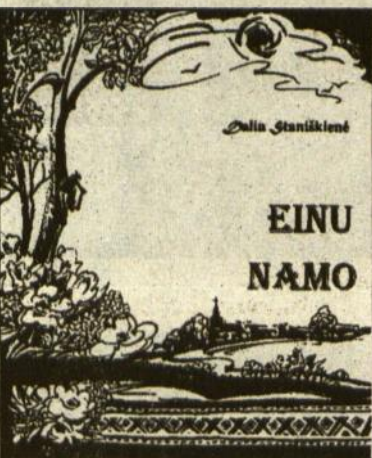
Dalia pradėjo pastoviai rašyti *Ateities* žurnale, kai ji redagavo Paulius Jurkus, New York'e. Dabar jos straipsnių ir eilių randame *Laiškuose lietuviams*, *Moteryje*, *Eglutėje*, *Drauge* ir kituose periodiniuose ar suka-tuviniuose leidiniuose. Dalia eilėraščių rašo ir anglų kalba. Ją matome amerikiečių spau-doje. Vieną iš jų „The greatest gift“ subtiliai perskaitė ir šios popietės vadovė Violeta. Dalia priklauso ir amerikiečių rašyto-jų grupei, kuri susirinkusi skai-tų ir kritikuoja savo narių kū-rybą. Kai Džiugas buvo vienas iš Cleveland'o Vyrų oktetio na-rių, naujoms šio vieneto dai-noms žodžius sukurdamo Dalia.

Dalia ir Džiugas Staniškiai užaugino keturių vaikų šeimą: Vincą, Paulių, Rutą ir Dianą. Džiaugiasi keturiais vaikai-čiais. „Dalia savo gyvenimą ir tuo patiu ir kūrybą padalina tarp keturių meilių: tėvų, šeimos, vaikystės dienose prarastos tėviškos ir gal patios di-džiosios meilės, kuria atstautos visos kitos jos meilės: tai meilė savo Kūrėjui“ (Nijolė Kersnauskaitė).

Dalia Staniškienė

Einu namo — gražiai įrištas, 116 puslapių, leidinys, 7" x 8 1/2" formato. Dailininko Rimanto Laniausko viršelis ir stilingos iliustracijos šešiams leidinio poskyriams: Aukšiniai vakarai; Vaikystės pasaka; Šeimos spindesys; Tėviškos skausmo arimai; Daina, supinta ilgesy; Viešpatie, duok man sparnus. Kalbą peržiūrėjo kun. Juozas Vaišnys, SJ. 97 eilėraščiai. Spaudė ir išleido Dievo Motinos parapija Cleveland'e, 1997 metais.

Dedikacija: „Gyvenimo bendrakaičiui Džiugui ir vaikams — Rutai, Pauliui, Vincui ir Dianai. Su meile ir dėkingumu prisimenu savo tėvus Mariją ir Juozą Priokčius, kurie padėjo man pro debesis matyti saulę“.

Dalia gelėmis ir gražiausiais linkėjimais buvo pasveikinta šeimos ir giminių — dr. Mar-riaus Laniausko ir visų lietuvių vardu padėkų ir linkėjimų per-davė dr. Viktoras Stankus, LB Cleveland'o apylinkės valdybos kopirmininkas.

Dalios Staniškienės eilėraščių rinkinys *Einu namo* vertinga dovana, minint 450 metų lietuviškos knygos sukaktį. Taip ir jautėsi tą sekmadienio popietę, tartum Martynas Mažvydas kreipėsi į susirinkusius ir kvie-tė „Imkit mane ir skaitykit“. Dalia ir pavargo bepasirašyda-ma savo poezijos knyga. Poezi-jos knyga buvo daugelio ran-kose, o mintys širdyse.

Nijolė Kersnauskaitė — Dievo Motinos parapijos sekretorė, „Gyvenimo varpų“ programos „Tėvynės garsų“ transliacijoje redaktorė, muzikos mėgėja, lite-ratė, skautininkė, giliai pana-grinęjo Dalios poeziją, jos „šir-dies kalbą, kurios daug kas nie-kada neišmoko, nes ji yra labai savita. Tai poetų kalba ir ją su-prasti gali tik beribio ilgesio sklidina žmogaus širdis“.

Parafrazuojant Kieran Kay knygos *Paprasti krūmai die-viškoje liepsnoje*, Nijolė kalbėjo: „Matyti širdimi — zvelgti gi-liau, nei akis pajėgia suvokti — Poetų pareiga. Ir jeigu kada nors ateis laikas, kai mes saky-sime, kad mūsų gyvenimui poe-tai yra nereikalingi, tada mes tapsime žmonėmis be tikėjimo, be vilties, be vizijos. Mums rei-kia poetų, kad jie mus nuolat šauktų ir kvietų sugrįžti ten, iš

kur atėjome ir kur einame. Be išvalgumo ir prasmės mirštame [...] „Cinikai gimsta kultūroje, kuri žino visas kai-nas, bet nepažįsta vertės. Jie pajunta gėlių kvėpėjimą ir ieško karsto. Poetai mato gėles ir ste-bisi jų grožiu, ir trokšta pažinti tą, kuris jas sukūrė. Poetai rodo kelią į gyvenimą“.

„Muziką visada labai mėgau ir mėgstu, tačiau taip pat visa-da galvojau, kad žodžio kalba tam tikrai prasme yra muzika ir turi tą pačią muzikos galią“ — tęsė Nijolė savo žodį. „Ir ji gali mus kelti ir vesti, vilioti nežinomą ilgesiu. Bet tokią kalbą ne visi mokam. Štai kodėl mums reikia poetų“.

Nijolė prisiminė ir mokyklos laikus, kai Dalia keliaudavo su didžiausiu glėbiu knygų, bet tarp jų ji visada turėdavo ir mažą sąsiuvinėlį, ten ji eilėraš-cius rašydavo... Bėgo metai, bet Dalios sąsiuvinėlio jau nebeteko matyti. Tik spaudoje teko pas-kaityti jos eiles... Prieš porą metų kartą Dalia užsiminė, kad jos dukra Rūta skundžiasi, jog tie eilėraščiai visur išsklaidyti ir kas gi juos besurinks... Ir čia mokslo draugė atėjo pagalbon. „Ir kai atsisėdau prie kompiute-rio ir pradėjau tuos eilėraščius rinkti, pajutau, kad per juos pa-liečiu visą Dalios gyvenimą“ — kalbėjo Nijolė, „gyvenimą, kurį visada lydėjo ir lydi beribis šir-dies ilgesys, iš tikrųjų taip bu-dingas kiekvienam žmogui...“

Prisimenant jau anksčiau mi-nėtas Dalios keturias meiles, Nijolė vėl grįžta prie dviejų pa-grindinių žmogaus klausimų — „Kodėl“ ir „Kur“. Ir, anot Nijo-lės, Dalia atsakymą surado jau seniai. Čia prelegentė išskyrė vieną iš „gražiausių ir gal taik-liausiai jos pagrindinę mintį ir tikrai, sakytum, gilų ir nuošir-dų tikėjimą man visada nusa-kantių jau seniai parašytą ei-lėraščių „Viešpaties žingsniai“ . Ir pabaigoje Nijolė atsakė ir į daugelio tytomis keliamą klausi-mą, kodėl poetė šiam rinkiniui pasirinko pavadinimą *Einu namo*. Dalia šiuo pavadi-nimu nusako viso savo gyvenimo kelio kryptį ir tikslą, tą kelią paženklindama žmogaus amži-no gėrio ilgesiu ir keturiomis pagrindinėmis meilėmis. Su to-kiais ženklais paklysti negali-ma.

Pakviesta tos šventinės poezi-jos popietės autorė Dalia Sta-niškienė paskaitė penkis eilė-raščius ir padėkojo už gražų literatūrinį renginį. Parapijos klebonui kun. Gediminui Ki-jauskui, SJ, sukalbėjus malda, visi buvo pakviesti kavutei ir pabendravimui.

Dalios Staniškienės dovana tikrai daugeliui bus naujo įkvė-pimo, meilės ir padėkos pareiš-kimas ir Kūrėjui, ir žmogui, ke-liaujančiam kartu su poete Da-lia.

ŠIRDIES MALDA

O Viešpatie,

*Tu tartum bėgantis
kalnų upelis —
krūmokšnius lenkiantis
ir niekad, niekad neišsenkantis.*

Upelis, kuris nešasi

*mano mintis, svajas,
atodūsius ir mano džiaugsmą —
ir aš pasineriu gaivinančio vandens versmėj...*

O Viešpatie,

*ir noriu aš tekėti su Tavim
į Tavo Amžinybės jūrą...*

TĖVIŠKEI

Aš vaikščiojau tavo gatvėmis

Ir kvapni alyvų muzika

Svaigino mano virpančią širdį...

Aš liečiau žemę, ir akmenį, ir medį

Ir klausiu jų:

Ar tai tikrai ne sapnas? Ne mirazas?

Pavasariu alsavo žemė, ir dangus, miesto bokštai,

Ir ta alyvų muzika — tokia svaigi, tokia neatkartojama...

Aš vaikščiojau tavo gatvėmis, o tėviške,

Ir tu tapai mano vaikystės

Išsipildžiusi svajonė...

1973

ŽIEMOS VAKARAS

Tai buvo vakaras žiemos,

Ir gelės lange, šalčio nutapytos,

Tarytum sakė, kad kažkur dar vasara.

Ir rodė —

Dar greit bus rytas.

Žiedų grakštumas ar jų reikšmė?

ALGIMANTAS KEZYS

Į gėlių puokščių parodą, vyku-sią Čiurlionio galerijoje, Čika-gos Jaunimo centre, gruodžio 19 - 21 dienomis,ėjau nenoriai. Gėlių paroda Čiurlionio gale-rijoje? Prieškalėdinę nuotai-ką sužadinti — suprantama. Bet meno paroda?...

O vis dėlto nesigailėjau nu-ejęs. Gėlės kaip gėlės — visos jos gražios, net ir sudziointos. Buvo ir gyvų. Greta vazonų, virš jų ar po jais nelauktai švy-tavo daiktai: lėlės, kėdės, seni gramofonai, pageltę laikraš-čiai, Kalėdų eglutės sidabreliai. Dėmesį atkreipė ir kompozicijų pavadinimai, suteikdami puokš-tėms pridėtinį reikšmį.

Iš gėlių puokščių parodos Čiurlionio galerijoje: kairėje — „Prisiminimai“, dešinėje — „Be pavadinimo“.

Dalia Staniškienė

*O vėjas žarstė pelenus seniai išblėsusius ugnies,
Ir baltu patalu šakas apklojo,
Ir nešė skundą tylų apleistų namų —
Ir niekas, niekas jo nesubarė
Ir židininį neįkvėpė ugnies.*

*Tik šaltis piešė pasakiškus peizažus ant lango —
Tik tie žiedai bylojo,
Kad kažkur dar vasara...*

KAŽKAS PASAKĖ

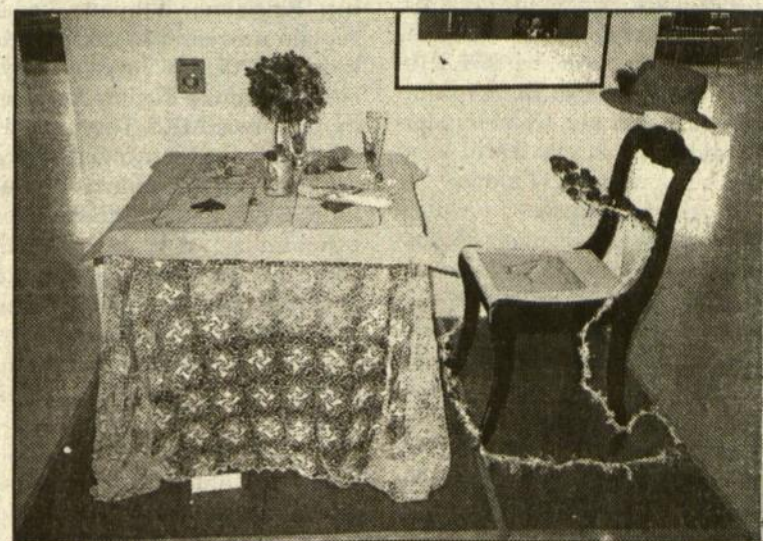
*Kažkas pasakė, kažkas šnabždėjo,
Kad džiaugsmą gimdo laukų vėjelis,
Ir ramunėlė balta prie kelio
Palinksta jo švelniam glėby...
Apsidairai, apsižiūri:
Nereikia žodžių —
Lūpos verias, o mintys kyla į melynę
Ir šoktelia džiaugsmu širdis...
Ir ji, lyg paukštė, iš narvelio
Pakyla į erdves, į tolį...
Kažkas pasakė, pažadėjo:
Laimingam būt... tereikia vėjo...*

VIEŠPATIES ŽINGSNIAI

*Girdžiu aš, rodos, Viešpaties žodžius.
Žingsnius matau Jo baltame kely;
Jaučiu, kad Jis arti, arti tikrai,
O tu sakai — Jis taip toli...*

*Ir kalba Jis su kiekviena snaige,
Ir laimina mažytę žolę iš pusnies gilios,
Kai šaltas vėjas klaidžioja lauke,
O sniegas nulenkia šakas pušies žilos...*

*Ir nesakyk, kad Viešpaties tu žodžių negirdi,
Ir nekalbėk, kad jie — ne tau:
Kai šlama pušys baltos ir naktis arti —
Žingsnius Jo baltame kely ir tu, ir aš matau...*

Iš gėlių puokščių parodos Čiurlionio galerijoje: „Dviese“

pavadinimo“, ir durys atsidarys tik į paties paveikslą estetinę semantiką. O jei tą patį pa-veikslą lydi pavadinimas — „Audra“, jo reikšmė praplatėja. Nesileidžiant į ginčus, ar este-

tiniam gėrėjimui padeda, ar kenkia paveikslų pavadinimai, galima teigti, kad šioje gėlių parodoje puokščių pavadinimai buvo ne tik sukurti vykusiai, bet ir praplėtė kompozicijų este-tinį prasmingumą. Ši paroda skirta ne vien pasidžiaugti na-tūralių gėlių grožiu, bet ir stengtis suvokti menininko idė-ją. Džiovintų rožių puokštė, laisvai paskleista pintinėje, at-rodytų tiesiog daili, daug kur matyta. Įsiziūrėjęs iš arčiau, pa-matai žilagalvio senuko galvu-tę, išpraustą tarp žiedų. Puokš-tė pavadinta „Seneli, ar kvepia sausos rožės?“ Vazonėlyje virš tiesaus stiebo pūpsio apvalus gėlių gniužulas („Didžiulis ilge-sys, kaip gelėtas žemės gaub-lys“). Toliau stovi plačiai išsiša-kojusi džiovintų gėlių puokštė,

(Nukelta į 4 psl.)

Lietuvos valdovų privilegijos

JOLITA STEPONAITIENĖ

Keturiasdešimt penkios Lietuvos didžiųjų kunigaikščių privilegijos sudaro dalį Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriaus saugomos pergamentų kolekcijos. Tai Lietuvos didžiųjų kunigaikščių ir Lenkijos karalių — Kazimiero Jogailaičio (valdė 1440-1492), Aleksandro (1492-1506), Žygimanto Senojo (1506-1548), Žygimanto Augusto (1529-1572), Stepono Batoro (1576-1586), Zigmanto Vazos (1588-1632), Jono Sobieckio (1674-1696), Augusto II (1697-1706 ir 1709-1773), Augusto III (1733-1763) — privilegijos, patvirtinančios žemės valdas, atleidžiančios nuo mokesčių Vilniaus miestiečius, patvirtinančios Vilniaus miesto ribas, teises cechams ir kolegijoms, pravoslavams lygias teises su katalikais užimant valstybinę tarnybą, valdyti žemes, privilegijos vienuolynams, reformatams, privilegijos patvirtinančios ankstesnes privilegijas ir kita.

Iš viso pergamentų kolekcijoje yra per 140 saugojimo vienetų. Tai ne tik didžiųjų kunigaikščių privilegijos, bet ir išrašai iš tribūnolos knygų, popiežių raštai vyskupams ir indulgencijos, didikų fundacijos bažnyčioms ir vienuolynams, Vilniaus miesto burmistro ir konsulo raštai.

I biblioteką šios privilegijos pateko 1946-1947 metais. Tuometinis bibliotekos vedėjas Juozas Rimantas turėjo įgaliojimą rinkti, tvarkyti ir globoti likusias be savininkų arba savininkų blogai prižiūrimas knygas.

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė — senosios Lietuvos valstybės titulas. Jos valdovo oficialus titulas — didysis kunigaikštis — ir valstybės oficialus pavadinimas nusistovėjo 14 amžiaus pabaigoje — 15 amžiaus pradžioje, valdant Vytautui ir Jogailai. Nuo 13 amžiaus pabaigos, pradėjus valdyti Gediminaičiams (šiai giminei priklausė žymiausi Lietuvos didieji kunigaikščiai Gediminas, Vytautas, Jogaila, visi Žygimantai ir kiti), įsigalėjo paveldima ir tvirta didžiojo kunigaikščio valdžia. Atskiros kunigaikštystės buvo naikinamos. Jau nuo Gedimino laikų didžiojo kunigaikščio buvo tas, kuris valdė iš Vilniaus.

Didžiojo kunigaikščio valioje buvo teikti privilegijas (lotyniškai *privilegium* iš *privus* 'asmeninis' ir *lex* 'įstatymas') — teisinius aktus, kuriais valdovas feodalams, miestams, atskiroms gyventojų grupėms suteikdavo teisių ar laisvių.

Lietuvos didieji kunigaikščiai teikdavo žemės privilegijas visos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorams. Luominės privilegijos suteikdavo ypatingų teisių ir lengvatų, kurių neturėjo kiti luomai. Taip privilegijos tapo teisiniu pagrindu susiklostyti bajorų luomui. Pirmąją privilegiją bajorams suteikė Jogaila 1387 metais. Šia ir vėlesnėmis Žygimanto (1413), Kazimiero (1447) ir kitomis privilegijomis bajorai gavo asmenų neliečiamybės teisę, galėjo laisvai valdyti ir tvarkyti savo turtais, buvo atleisti nuo mokesčių ir darbo prievolių, įgijo tėvonių juridikciją baudžiauninkams.

Privilegijomis sritims didysis kunigaikštis nustatydavo jų santykius su visa Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste. Srities feodalai prašydavo didįjį kunigaikštį privilegijų, norėdami apsaugoti savo interesus nuo centrinų ir vietinių didžiojo kunigaikščio valdininkų savivalės. Geriausi tokių privilegijų pavyzdžiai yra Žemaitijos privilegijos, pradedant ar 1413 metais. Jogailos ir Vytauto privilegija, kuri garantavo Žemaitijos

Balzeko Lietuvių kultūros muziejus ruošia parodą „Karalių rankraščiai“, kurioje bus eksponuojami 15 - 18 šimtmečių originalūs Lietuvos valdovų raštai ant pergamento. Kolekcija saugoma Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, Vilniuje, ir pirmą kartą bus eksponuota užsienyje. Paroda bus rodoma Lietuvos ambasadoje Washington'e 1998 m. vasario 7 d., Balzeco Lietuvių kultūros muziejuje Čikagoje vasario 10-12 d., Lietuvos ambasadoje Ottawoje, Kanadoje vasario 15-16 d., Floridos lietuvių festivalyje St. Petersburg'e vasario 21 d. Tikslesnę informaciją galima gauti telefonu 773-582-6500.

bajorų luominės teises ir krašto autonomiją, paminint 1441 ar 1442 m. Kazimiero, po kurios Žemaitijos seniūnija imta vadinti kunigaikštyste, ir 1492 m. Aleksandro privilegiją, kurioje be kitų teisių patvirtinama ir teisė rinkti savo seniūną. Dvasi-

ninkų privilegijos atsirado kartu su krikščionybės plitimu. 1387 metų privilegija Jogaila bažnyčiai ir dvasininkams suteikė tokias pat teises ir imunitetą, kokį turėjo katalikų bažnyčios Lenkijoje ir kituose kraštuose. Bažnyčios buvo atleistos

nuo visų mokesčių bei prievolių valstybei, dvasininkai atleisti nuo karinės prievolės ir valstybės teisių bei valstybės teismų, bei pavesti bažnytinį teismų jurisdikcijai. Šias teises 15 amžiuje vėl patvirtino ir Jogaila, ir Vytautas. Steigiant naujas bažnyčias ir vienuolynus, jiems taip pat buvo suteikiamos privilegijos. Nekatalikų bažnyčioms ir kitų tikybų dvasininkams buvo taikomos tokios pat privilegijos ir imunitetas.

Privilegijomis miestams didysis kunigaikštis suteikdavo savivaldą, dar vadinama Magdeburgo teise. Taip pat leisdavo steigti cechus, rinkti burmistą ir kitą miesto valdžią, rengti jame prekybinius, laikinai atleidavo nuo mokesčių valstybės izdui ir kt. Šių privilegijų pagrindu susiformavo miestiečių luomas.

Privatinės privilegijos buvo suteikiamos atskiroms bajorų ar didikų šeimoms. Dažniausiai tai reikė valstybės žemių ir jose gyvenančių valstiečių atidavimą didikui, žemių atleidimą nuo mokesčių, bajorų titulo suteikimą ar kokių išimtinų teisių ir lengvatų suteikimą.

Duodamas bet kokią privilegiją, didysis kunigaikštis patvirtindavo savo pirmtakų duotas privilegijas. Privilegijos buvo patvirtinamos didžiojo kunigaikščio parašu ir antspaudu. Ilgainiui Lietuvoje Didžiojoje Kunigaikštystėje nusistovėjo tvarka dėti du antspaudus — didįjį, laikomą kanclerio, ir mažąjį, laikomą kanclerio ir naudojimą kasdieniams dokumentams tvirtinti. Privilegijos parašymą turėjo teisę patvirtinti kunigaikštystės kancleris ar kunigaikščio sekretorius. Privilegijos buvo rašomos Kunigaikštystės kanceliarijoje dominavusi kanceliarine slavų arba lenkų, arba lotynų kalba. Teksto puošyba paprastai atspindi tuo metu vyravusį meno stilių. Net ir paplitus popieriui, daugelis privilegijų buvo rašomos ant pergamento, todėl dažnai jos vadinamos pergamentais.

X MKS

(Atkelta iš 2 psl.)

tutį Kriščiūną, Vilniaus Pedagoginio universiteto rektorių A. Pakerį, JAV LB Krašto valdybos pirmininkę Reginą Narušienę, Lietuvos MKS Tarybos pirmininko pavaduotoją Kazimierą Pyragą, *Drago* redaktorę Danutę Bindokienę, MKS Tarybos pirmininką Albertą Kerelį, Klaipėdos universiteto rektorių S. Vaitekūną, dr. Adolfą Damušį, dr. Antaną Razmą, MKS organizacinio komiteto pirmininką Bronių Juodelį, kun. Vaičiūną.

Atsisveikinimo žodį ir linkėjimus grįžtantiems į Lietuvą mokslininkams išreiškė Lietuvos konsulas Čikagoje Vaclovas Kleiza, o prie jo prisijungė ir Lietuvos ambasadorius JAV Stasys Sakalauskas. Jis taip pat Stasei Petersonienei įteikė žydų gelbėjimo karo metu padėkos kryžių. Priimdama šį apdovanojimą, Stasė Petersonienė pažymėjo: „Žmogus turi padėti žmogui varge, nepaisant tautos“. Profesorius Žibartas Jakūnas, dėkodamas MKS rengėjams, apdovanojo 450 metų lietuviškos knygos paminėjimo medaliais. Jie buvo įteikti Albertui Kereliui, dr. Vytautui Naručiiui, Broniui Juodeliui. Be to, medaliai dar buvo įteikti Pilypui Naručiiui, Vytautui Kamantui, vyskupams Hansui Dumpiui ir Pauliui Baltakiui, Newberry Library Čikagoje, Danutei Bindokienei, *Lituanus* žurnalui, Pedagoginio instituto direktorei Stasei Petersonienei, kun. Juozui Vaišniui, SJ.

Kauno Technologijos universiteto rektorių Kęstutį Kriščiūną pasidėkavo tautinėm juostom apjuosę dr. Vytautą Narutį, Al-

bertą Kerelį ir profesorių Romą Kašubą.

Profesorius S. Vaitekūnas, Klaipėdos universiteto rektorius, padėkojo simpoziumo rengėjams ir siūlė ateinančių simpoziumų surengti Klaipėdoje, o Albertui Kereliui, dr. Vytautui Naručiiui ir Broniui Juodeliui įteikė universiteto medalius.

Užbaigiamąjį žodį tarė MKS Tarybos pirmininkas Albertas Kerelis, padėkodamas visiems, prisidėjusiems prie simpoziumo surengimo, o taip pat pasidžiaugdamas simpoziumo darbais ir laimėjimais, kurie praturtins ir suartins lietuvių abiejose Atlanto pusėse. Simpoziumo žvakę — švyrtyjį jis per-

davė profesoriui Kazimierui Pyragui, kad parvežtų ateinančiam simpoziumui, 1999 metais į Lietuvą.

Profesorius Kazimieras Pyragas, Lietuvos MKS komiteto pirmininko pavaduotojas, atsisveikindamas, taip pat kėlė simpoziumo vertę, dėkojo rengėjams ir kvietė kitame simpoziume, 1999 metais, susitikti Lietuvoje.

Malda simpoziumą užbaigė vyskupas Paulius Baltakis, pakviėdamas visus Baltijos kelio pavyzdžiu, susiėmus rankomis, sukalbėti Viešpaties maldą. Po maldos Jaunimo centro salėje jautriai nuaudėjo Lietuvos himnas.

Grakštumas ar reikšmė?

(Atkelta iš 3 psl.)

pagražinta Kalėdų egliųčių si-dabreliais („Atėjo laukų gėlės ir Kalėdų šventė“).

Manychiau, kad labiausiai vykę instaliaciniai objektai tie, su-derintieji su „negėliškais“ prie-dais — senais, apdulėjusioje pastogėje, pabuvojusiais bal-dais. Štai kambario fragmentas, kuriame puikuojasi mažas staliukas su dviem baltom skulp-turėlėm. Greta jo ant grindų stovi aukšta lempa, iš kurios švyti ištisas gėlynas. Apačioje, ant grindų — senų, sutrūniju-sių lietuviškų knygų ir laik-raščių krūva, kurios viršuje — naujas *Kauno dienos* egzemp-liorius („Amerikos lietuvis“). Panašiai sustyguota šalia esan-ti kompozicija, susidedanti iš seno gramofono, apsupto žu-mynų ir senų plokštelių rinki-nio („Sena istorija“). Kitoje sa-

lėje — valgomojo kambario stas-las, padengtas dviem, bet prie stalo — tik viena kėdė, apipinta rožių vainikais širdies forma („Dviese“). Žiūrovo žvilgsnis pa-mažu nuslysta nuo gražaus zie-do į susimąstymo sferą. Neap-siribota vien tuo, kas gražu akiai. Konceptualumas pakylėja sentimentalumu kvepiančią pa-rodėlę į visai kitą lygmenį. Ins-taliacijose nesvarbu, kokius daiktus pasitelkia menininkas. Galima naudoti nuolaužas, iš-mestų rakandų likučius, popier-galius, skeveldras. Objektai iš-dėdomi pagal minimalius este-tinius reikalavimus. Tai kodėl instaliacijų pagrindas negali būti gėlės. Atėjo laikas ir lietu-vių galerijoms susidomėti visur kitur paplitusiomis naujomis meno išraiškomis ir naujomis technikomis. Bet tik pamazu. Todėl gal ir gerai, kad Čiur-lionio galerijoje pradėta nuo gė-lių, o ne nuo kokios bjaurasties.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Mažvydo sukaktis Philadelphijoje

1997 m. lapkričio 14 d. Philadelphijoje įvyko Martyno Mažvydo „Katekizmo“ 450 metų sukakties paminėti skirtas kolokviumas, kurį su-rūošė University of Pennsylvania Penn Language Center ir Lietuvių Bendruomenės apy-linkė. Nuotraukose — kai kurie iš programos da-lyvių ir rengėjų:

1. Susirinkusius sveikina dr. Petras Anusas, Lietuvos generalinis konsulas New York'e (Vlado Mameniško nuotrauka);

2. Teresė Gečienė, minėjimo organizatorė, įtei-kia Mažvydo giesmių CD dr. Harold Schiffman, Penn Language Center direktoriui ir minėjimo kolokviumo moderatoriui (Gedimino Dragūno nuotrauka);

3. Minėjimo kolokviume dalyvavę: dr. Leonar-das Gerulaitis, dr. William R. Schmalstieg ir Lie-tuvos generalinis konsulas dr. Petras Anusas. (Gedimino Dragūno nuotrauka);

4. Mažvydo „Katekizmo“ sukakties minėjime Philadelphijos Lietuvių kultūros centre apie su-kakties progą Ex libris parodą, atsiųstą iš Lietu-vo, kalba skulptorius Petras Vaškys (Petro Vaškio, Jr. nuotrauka);

5. Kolokviumo Mažvydo „Katekizmo“ 450 me-tų sukakties paminėti dalyviai ir organizatoriai: dr. Leonardas Gerulaitis, paskaitininkas iš Oak-land universiteto, Michigan, dr. William R. Schmalstieg, paskaitininkas iš Pennsylvania State University, dr. Petras Anusas, Lietuvos generalinis konsulas, pasveikinęs Lietuvos Res-publikos vardu, Teresė Gečienė, LB apylinkės valdybos narė ir minėjimo organizatorė, dr. Har-old Schiffman, Penn Language Center direkto-rius ir kolokviumo moderatorius, ir dr. Dainora Pociūtė-Abukevičienė, paskaitininkė iš Vilniaus ir Vytauto Didžiojo Universitetų (Vlado Mame-niško nuotrauka);

6. Philadelphijoje University of Pennsylvania Penn Language Center ir LB apylinkės suruošto minėjimo ruošos komiteto talkininkės su paskai-tininke iš Lietuvos dr. Dainora Pociūtė-Abukevičienė, Teresė Gečienė, minėjimo or-ganizatorė, Snieguolė Jurskytė, Aldona Raste-nytė-Page ir Aušra Zerr (Gedimino Dragūno nuo-trauka).

Parodą rengė Jaunimo cent-ras, pasitelkęs patyrusią rengė-ją iš Lietuvos Ula Juškytę, vi-sur spėjancią Aldoną Jurkutę ir Skirmantę Miglinienę. Autorių galerijoje pradėta nuo gė-lių, o ne nuo kokios bjaurasties.

numeruoti. Ekspozicija buvo kartu ir konkursas, kurio lai-mėtojomis tapo Aldona Pečiū-rienė (I vieta), Danutė Petru-lytė (II vieta) ir Aldona Jurkutė (III vieta). Jaunųjų grupėje pir-mąją vietą laimėjo Marius Spit-ryš, antrą Aistė Spitrytė.

• **Raseiniai.** Raseinių cent-rinės bibliotekos mažojoje sa-lėje su miesto visuomene susi-liko dail. Vaidotas Kvašys, kalbėjęs apie religinį meną. Bibliotekoje eksponuojamos dailininko kalėdinių paveikslų ciklas ir kiti kuriniai.